

BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DE LA SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA-FICCIÓ I FANTASIA

Novembre - Desembre 2007. Número 07

Editorial

Un any després

És un fet poc discutit que una immensa majoria de la producció literària de ciència-ficció s'escriu en llengua anglesa. Les obres fetes en d'altres llengües passen, sovint, desapercebudes davant l'allau de llibres que provenen, principalment, dels Estat Units. I, si en lloc de parlar d'obres produïdes parlem de les obres que arriben a les nostres llibreries, la diferència és esgarrifosa. Perquè si moltes de les nord-americanes i angleses s'editen traduïdes, les publicades originalment en francès, danès, italià o alemany, per posar alguns exemples, és difícil que atreguin l'atenció d'algun editor.

Parlem dels llibres que hom pot trobar en una llibreria qualsevol traduïts, si és el cas, al català o al castellà. Un cop més l'afany del benefici econòmic passa per damunt del sentit de servei a la comunitat i la majoria d'editors prefereixen apostar sobre segur i no córrer els riscos de veure baixar les vendes per haver elegit una llengua poc llegida, poc protegida i poc subvencionada.

Però, si això passa en el camp dels llibres, què podem dir quan parlem de cinema, de televisió, de còmics o de qualsevol altra manifestació en què l'escriptura no és el factor més determinant? El panorama és desolador i convida a rendir-se a l'evidència.

I, malgrat tot, hi ha gent que continua treballant per aconseguir gaudir d'una ciència-ficció llegida i escoltada en català. Poder llegir, en català, la crítica d'una pel·lícula encara que aquesta hagi patit la malifeta d'un doblatge en castellà i no hagi pogut ser vista en versió original subtitulada. Com podem tenir uns governs que no hagin pogut obligar les multinacionals cinematogràfiques, no al doblatge en català, sinó al

subtitulat en la nostra llengua?

Fer arribar doncs a tots els racons de la nostra geografia el coneixement de l'existència d'una societat que té com a objectiu promoure la CF en llengua catalana, com és el cas de la SCCFF, és un deure ineludible. I en aquesta tasca hem de col·laborar tots. Amb xerrades, amb presentacions de llibres, amb articles al butlletí o, en darrera instància, amb la nostra presència a tots els actes, en català, que es fan a favor de la ciència-ficció. Sense que això vulgui dir menysprear o ignorar els que es fan en altres llengües. Només que aquests darrers poden ser la nostra devoció, però els primers són la nostra obligació.

Un any d'existència d'aquest butlletí demostra, sense cap mena de recança, que, si volem, podem.

Toni Segarra

NOTÍCIES

Carme Torras, guanyadora del X premi Manuel de Pedrolo

El passat dissabte dia 27 d'octubre a la Biblioteca Pompeu Fabra, de Mataró, va tenir lloc el lliurament del premi de Narrativa de ciència-ficció Manuel de Pedrolo, Ciutat de Mataró, d'enguany. La novel·la guanyadora va ser *La mutació sentimental* de Carme Torras i va presidir el lliurament Adelais de Pedrolo, filla de l'escriptor que dona nom al premi.

El llibre serà publicat a la col·lecció "Ciència-ficció" de Pagès editors i l'autora va rebre, de mans d'Adelais de Pedrolo, un taló del patronat Municipal de Cultura per un import de 3.000 euros, que cobreix els drets d'autor de la primera edició. Carme Torras és membre de la SCCFF, i des d'aquest butlletí la felicitem efusivament.

El jurat presidit per Miquel Barceló estava format, a més a més, per Maria José Recoder, Jordi Dòria, Manuel Moreno i Antoni Munné-Jordà.

Els actes de lliurament del premi van començar abans amb una presentació dels llibres de ciència-ficció publicats en català per Pagès editors des de la

darrera edició del premi fins ara, a càrrec d'Antoni Munné-Jordà, i la presentació d'una selecció dels llibres més interessants de ciència-ficció en castellà a criteri de Miquel Barceló, que va fer un repàs dels publicats per les diferents editorials del gènere, a més a més de "Nova", la col·lecció que dirigeix i que ha superat els dos-cents títols.

Tot seguit Ramon Carreras, professor de la Universitat Politècnica de Catalunya, va fer una amena i documentada exposició sobre la imatge dels coets i els viatges espacials a la il·lustració de llibres i al còmic, acompanyada de curioses diapositives.

En el transcurs de l'acte es va lliurar als membres del jurat de l'edició anterior el llibre editat per Pagès que ells havien guardonat. Durant la seva presentació, Antoni Munné-Jordà va destacar els valors de la novel·la *Horitzó de successos* de Teresa Udina i Vladimir Hernández Pacín, una novel·la que conjumina una aventura de viatges en el temps amb el sensacionalisme que comporten els actuals xous d'impacte televisius. Igualment va destacar la profunditat i la tendresa del relat "Retorn parcial" de Jordi Munnshe, també premiat i igualment publicat dins el llibre. Tant a Vladimir Hernández com a Jordi Munnshe, que van assistir a l'acte, se'ls va fer lliurament d'un lot dels seus llibres.

Una bona part dels assistents van tenir ocasió de continuar parlant de ciència-ficció, literatura i, com és lògic, dels temes de la nostra realitat actual, durant el transcurs d'un agradable dinar.

Finalment un reduït grup va tornar a la Biblioteca Pompeu Fabra per assistir a la projecció de la pel·lícula *Con destino a la Luna* d'Irving Pichel, una pel·lícula de l'any 1950, inspirada en una novel·la de Robert Heinlein, que a criteri dels espectadors va aconseguir un nivell de rigor tècnic més que destacable per a l'època. Unes imatges vistes desenes de vegades per la televisió, avui dia, però que en el moment en què es va fer la pel·lícula eren absolutament inèdites i premonitòries.

T.S.

Doris Lessing, premi Nobel

Segons que estava previst, en plena Fira de Frankfurt, i amb Catalunya com a convidada d'honor, va saltar la notícia de l'adjudicació del premi Nobel de Literatura. Que fos Doris Lessing la guanyadora sembla que ningú no s'ho esperava. Les travesses tenien altres favorits, però Doris Lessing, a vuitanta-vuit anys, ha estat guardonada amb el premi Nobel de Literatura de 2007.

Segurament que hi havia altres escriptors que també es mereixien aquest Nobel, però hi ha motius, a part dels literaris, per a celebrar que el premi sigui per a Doris Lessing: en primer lloc perquè s'ha otorgat a una dona -en cent anys, només deu Nobels de literatura són dones-, en segon lloc perquè s'ha otorgat a una escriptora que ha escrit ciència-ficció, i en tercer lloc perquè Lessing és una persona gran, una anciana, en una societat que jubila i arracona les persones a partir d'una certa edat. Si els senyors de l'acadèmia atorguen el guardó per tota una trajectòria literària, la de Lessing no solament ha estat una trajectòria de gran qualitat, sinó dilatada en el temps.

Les primeres fotografies de la Nobel, en comunicar-li la notícia, ens la mostraven com una àvia, amb una brusa i una faldilla blaves i unes sabatetes fosques, asseguda als esglaons d'una casa amb jardí del nord de Londres, i assetjada pels flaixos dels periodistes. Una imatge tendra, de veritat, i inusual.

Doris Lessing, tot i que ha estat traduïda escassament al català, va rebre el premi Catalunya l'any 1999, entre d'altres raons "per una vida marcada pel compromís polític i social". En aquella ocasió va declarar: "Crec que Catalunya i jo hem sentit sempre una atracció mútua. Hi he estat moltes vegades i m'agrada molt."

Pel que fa a la ciència-ficció, ha estat una autora que no ha amagat la seva afició pel gènere. A la seva obra autobiogràfica *Passejant per l'ombra* llegim: "Un visitant americà em va demanar: Llegeix ciència-ficció? Li vaig citar Olaf Stapledon, H.G. Wells, Jules Verne i em va dir que era un bon començament. Llavors em va donar una pila de novel·les de ciència-ficció [...]. Estava entusiasmada amb l'abast de les històries, l'amplitud d'horitzons, les idees i les possibilitats de crítica social [...]. Obrir una novel·la de ciència-ficció o estar amb escriptors de ciència-ficció, si véns de passar una temporada al món literari convencional, és com obrir finestres en una habitació esquifida i antiquada d'ambient carregat."

I en posteriors entrevistes sempre ha reivindicat el gènere, afirmant per exemple que en clau de ciència-ficció s'han escrit els millors relats socials del segle XX. Per a Lessing la novel·la de ciència-ficció imagina i desenvolupa determinades possibilitats a partir de dilemes morals, intel·lectuals, polítics i socials...

Després d'una obra com *Instrucciones para un viaje al infierno*, encapçalada per un poema d'un poeta sufí, Lessing va escriure *Canopus in Argos: Archives*, entre 1979 i 1983. A *Canopus in Argos* trobem, com a *Instrucciones para un viaje al infierno*, la influència del pensament sufí persa.

Així mateix, en aquella època Lessing pensava que les novel·les sobre fundacions interestel·lars i guerres intergalàctiques eren un bon escenari per a tractar de la ficció social. *Canopus in Argos* consta de cinc novel·les, cadascuna independent: *Shikasta*, *Los matrimonios en las zonas tres*, *cuatro y cinco*, *Los experimentos sirianos*, *The making of the representative for planet 8* i *The sentimentals agents* (citem en castellà les obres traduïdes a aquesta llengua). En aquesta particular "space opera", l'evolució social de la humanitat se'ns presenta fortament influïda per civilitzacions

extraterrestres més avançades. Lessing va triar Sírius i Canop per emplaçar-hi les dues societats que més destacadament haurien influït en el nostre planeta. A l'obra, força complexa, es tracta del colonialisme, les guerres atòmiques, els desastres ecològics i els conflictes entre homes i dones.

Després de les seves memòries, *Dintre meu* i la citada *Passejant per l'ombra*, Lessing va tornar, a vuitanta anys, el 1999, a la ciència-ficció, escrivint *Mara i Dann*, la història de dos germans a Ifrik, l'Àfrica, en un moment en què l'hemisferi nord del nostre planeta està cobert de gel i tot el cicle de la civilització humana torna a començar a l'Àfrica. Una Àfrica assolada per una persistent sequera, on els supervivents emigren cap al nord, enmig de guerres, fam i esclavatge. Uns supervivents que, tot i recordar els avenços tecnològics i veure'n les restes, han tornat a un estadi pretecnològic.

La segona part, *La historia del general Dann, la hija de Mara, Griot y el perro de las nieves*, continua i culmina aquesta visió pessimista del món, on l'esclavatge i les guerres entre petites faccions són la raó de ser de les restes d'una humanitat dispersa i degradada.

Com a colofó, cal dir que tota l'obra d'aquesta britànica, nascuda a Pèrsia (ara Iran) i criada a Rhodèsia (ara Zimbabwe), és del tot recomanable. I podem felicitar-nos perquè el Nobel de Literatura, aquest any, ha obert una finestra a la ciència-ficció.

Montserrat Galícia

Quatre films de Méliès retrobats a Barcelona

La Filmoteca de Catalunya ha trobat i restaurat quatre films de Méliès que es donaven per desapareguts arreu del món. Méliès, pioner del cinema fantàstic i de ciència-ficció, va afrontar forts problemes econòmics i va cremar tots els seus negatius, uns cinc-cents, quan els hi anaven a embargar. Després de la seva mort, el 1938, els hereus van impulsar treballs de recerca, i n'han recuperat cent vuitanta. Aquests quatre films han estat autenticats, entre altres experts, per la besnéta, Marie-Hélène Leherissey. Se suposa que aquestes còpies les va adquirir Baltasar Abadal, representant de la firma Georges Méliès a Barcelona a l'inici del segle XX, quan la ciutat era un important centre de distribució cinematogràfica. La troballa ha tingut lloc dins el procés sistemàtic

d'identificació, catalogació i restauració del patrimoni fílmic de Catalunya que duu a terme la Filmoteca. El passat 27 d'octubre els van presentar i projectar. Els films -còpies d'exhibició íntegres i originals de l'època-, d'efectes fantàstics, són "Evocation spirite" (1899), "La pyramide de Triboulet" (1899), "L'artiste et le mannequin" (1900) i "Éruption volcanique à la Martinique" (1902).

A les imatges podem veure un fotograma d'"Evocation spirite" en què Méliès mateix, després d'haver mostrat un cercol de llorer (res per davant, res per darrere), el penja a la paret i hi fa aparèixer diverses figures, la darrera de les quals és ell mateix. A l'altra, "Éruption volcanique à la Martinique", tots els fotogrames són acolorits a mà, un a un; l'efecte del fum es va obtenir fent bullir una olla d'aigua rere la maqueta, i a l'acció la lava va descendint fins a cobrir tot el poble del peu del volcà.

OVNIS i elements de cf en segells de correus

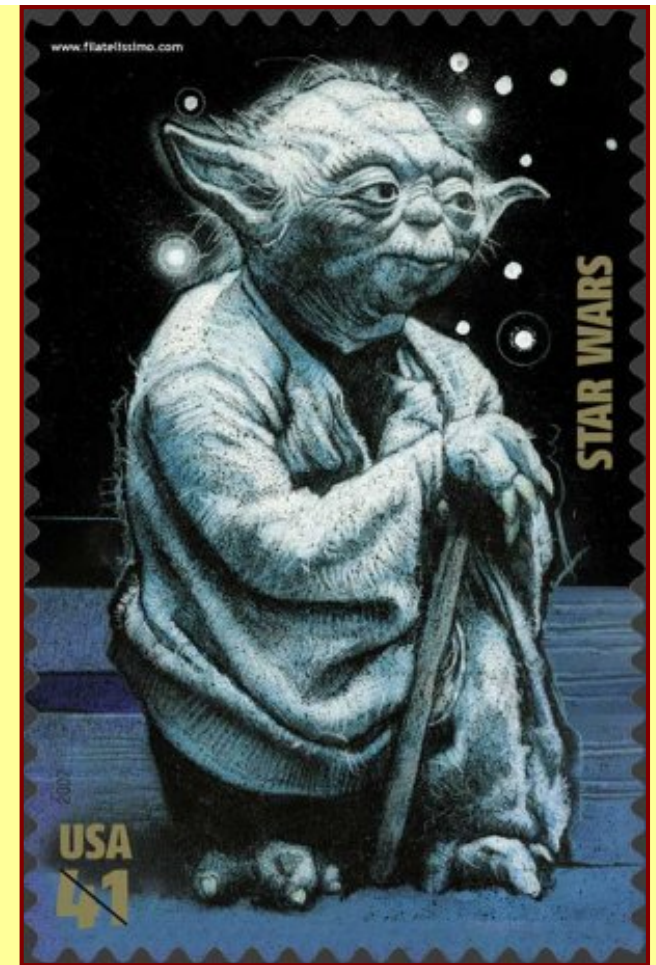
Països de tot el món il·lustren els segells de les cartes amb personatges, temes i esdeveniments força variats. Que la ciència-ficció comença a ser admesa en cercles que, en un principi, no hi tenen relació, és un fet que, de vegades, queda demostrat de la manera més

inesperada. Però de debò creieu que no té relació el correu, les cartes de paper que enviem, amb éssers d'altres mons? Com penseu que arriben aquestes cartes a la destinació? Com creieu que saben tantes coses de nosaltres?

Qui podia imaginar-se que territoris pràcticament desconeguts aquí, com ara el Tadjiskistan, la república Komi o el Tatarstan, tenien segells tan fantàstics com aquests.

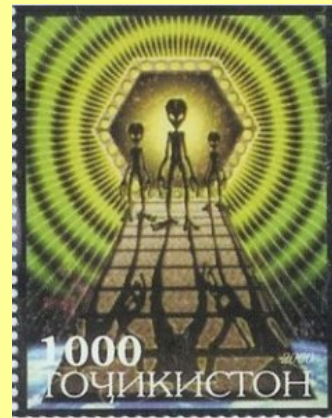
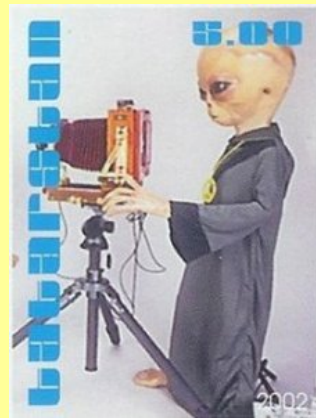
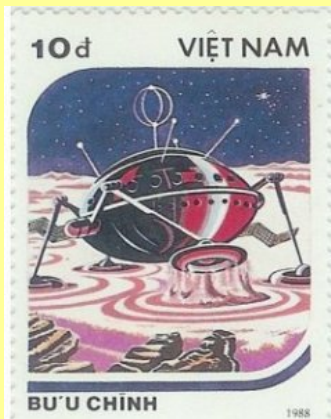
No deixeu de visitar aquesta curiosa pàgina que demostra que els OVNIS (i els éssers que els tripulen) campen lliurement pel nostre planeta encara que sigui usant el correu tradicional.

[Punxeu aquí](#)

I encara una altra de segells! La sèrie filatèlica dedicada a Star Wars.

[Punxeu aquí](#)

CRÒNICA

II Encontre de ciència-ficció en llengua catalana

Vilanova i la Geltrú, 6 d'octubre de 2007

Una crònica alienígena

Vam aparcar la nau a la teulada del Foment Vilanoví. Per tal de moure'ns amb llibertat per les estances on se celebrava l'Encontre, i per no aterrir ningú amb la nostra aparença, decidírem adoptar l'aspecte del primer ésser viu amb què vam topar: "mosca", vam saber més tard que es deia.

Així, proveïts d'ales i ulls compostos, vam observar del dret i del revés un magnífic antigravitafòtil que presagiava el millor.

Aturàrem el vol en un artefacte penjat del sostre. Just a sota teníem uns quants indígenes de la SCCFF. El nostre xip de traducció (el mateix que usem ara per escriure) ens va fer saber que es tractava d'una "assemblea", una trobada que fan els humans per veure's, discutir i prendre acords (a nosaltres no ens fa cap falta: llevat de la reproducció, tot ho fem amb la ment).

Tot seguit, un mascle i una femella que semblava que eren els caps de la colla s'assegueren davant l'antigravitafòtil i amb solemnitat van obrir el II Encontre. Vam saber que el I Encontre s'havia celebrat deu anys enrere (els humans computen el temps amb les voltes que fa el planeta on viuen a l'estrella més propera).

Volàrem fins a una taula que hi havia en un racó. Allí s'apilaven artefactes curiosos, si més no observats llargament pels humans; els ficaven en una bossa i donaven a canvi cercles metàl·lics o papers numerats amb bandes brillants que treien de les butxaques. Ens va alegrar trobar artefactes guarnits amb coberta plata i porpra: com la nostra nau. Vam materialitzar-ne un exemplar (ignorem què és el que du entremig).

Moguérem les ales fins a un vèrtex de l'antigravitafòtil quan quatre mascles i una femella començaven a dissertar (un anava proveït d'un aparell arcaic amb pantalleta). Devien dir coses interessants, perquè els interfectes, que aparentment escoltaven, tan sols entraven en estat letàrgic molt ocasionalment. D'aquest acte en deien "taula rodona", però no entenem per què rodona, quan era clarament rectangular. Costa entendre'ls, els humans.

En acabat, un interfecte començà a projectar pantalles de dades emmagatzemades en un suport magnètic arcaic i circular (l'anomenen CD) que tots es delien per tenir. Ens en vam apropiari d'un exemplar que hem materialitzat amb un fons d'argent. Després, dos exemplars mascles van presentar àgilment en un tres i no res un nou document analògic sobre negocis i famílies. Magnífic.

Tot seguit, tothom va córrer cap a una estança contigua. Nosaltres volàrem també a veure quina nova sorpresa ens esperava. Els humans, secretant salivera, devoraven matèria i energia, alhora que es comunicaven amb gestos i paraules. Van endrapar "Xató" i "Sípia a la bruta", mentre xuclaven un líquid fosc. Cap al final, un d'ells s'alçà, despleguà un document analògic i pronuncià un manifest sobre l'allargament de la vida (mentre el xip el traduïa ens adonàrem que als humans els agrada tenir-ho tot molt llarg). Des de la muntura del giny ocular que duia l'orador vèiem que els comensals acabaven de devorar una mena de barreja de detritus espacials com els que prenem nosaltres. Tot d'una ens vam endur un gran ensurt: tothom començà a picar de mans estrepitosament. Per què ho fan tot sovint, això?

Vam volar de nou fins a l'estança gran i ens aturàrem en una arista de l'antigravitafòtil. Un indígena de verb fluid amb patilla a la galta (hem sabut que són pèls facials que es deixen créixer) començà a dissertar tot movent les mans enigmàriusment. Parlava d'una capsa i d'un gat. Va fer enrotllar pergamins als assistents, que veieren mans foradades, i esmentà el poliquet fòssil *Nocal capensis*, que més tard hem sabut que era un cuc pelut que vivia al mar. No entenguérem de què reien tant, els interfectes.

Després hi va haver una altra taula rectangular (rodona?) on s'assegueren uns indígenes veterans (i venerats). Altres, més joves, s'alçaven i llegien. Tot seguit els veterans dissertaren seriosament i foren obsequiats amb una capsa. Nosaltres vam anar parant-nos sobre els aparells que feien servir els humans per amplificar la veu. Devien dir coses importants. Al final, obriren les capses i per fi ens adonàrem que els humans, en alguna de les nostres vingudes anteriors, ens havien vist: són capaços de dissenyar objectes clavats a nosaltres!

Van acabar prenent un nou beuratge, aquest cop clar i amb bombolletes, després de fer dringar els recipients que el contenien.

Musca & Domestica, per al Butlletí de la SCCFF, des d'un extrem de la Galàxia.

A sota us adjuntem, materialitzat, el programa d'actes del II Encontre. Si en voleu veure més imatges cal que visiteu <http://www.photoblog.com/sccff/>

Jordi de Manuel

1997/2M7

IIencontre de ciència-ficció en llengua catalana

A les 10:

Assemblea de la SCCFF (acte per als socis)

12:

Obertura, a càrrec de Rosa Fabregat, presidenta de la SCCFF, i representants de les entitats i institucions que fan possible l'encontre

12.30:

Taula rodona: «CF en llengua catalana: balanç de deu anys i propostes de futur», amb Jordi de Manuel, A. Munné-Jordà, Sebastià Roig, Toni Segarra i Carme Torras; moderador: Jordi Solé i Camardons

14.30:

Presentació del CD «10 anys de Vilanova. SCCFF, 1997-2M7» a càrrec d'Isidor Bernabé

15:

Dinar; a les postres, lectura del manifest galàctic de la SCCFF per Òscar Pàmies

17:

Conferència de Màrius Serra: «Ciència i literatura, amistats perilloses?»

18.15:

Taula rodona de reconeixement i homenatge als escriptors de ciència-ficció i fantasia veterans: Sebastià Estradé, Josep Vallverdú, Estanislau Torres, Sebastià Sorribas, Pere Verdaguer, Montserrat Julió, Víctor Mora i Joaquim Carbó; presentació i glossa de Montserrat Galícia i Josep Albanell

20.30:

Comiat i clausura; brindis final

LLIBRES

Negocis familiars

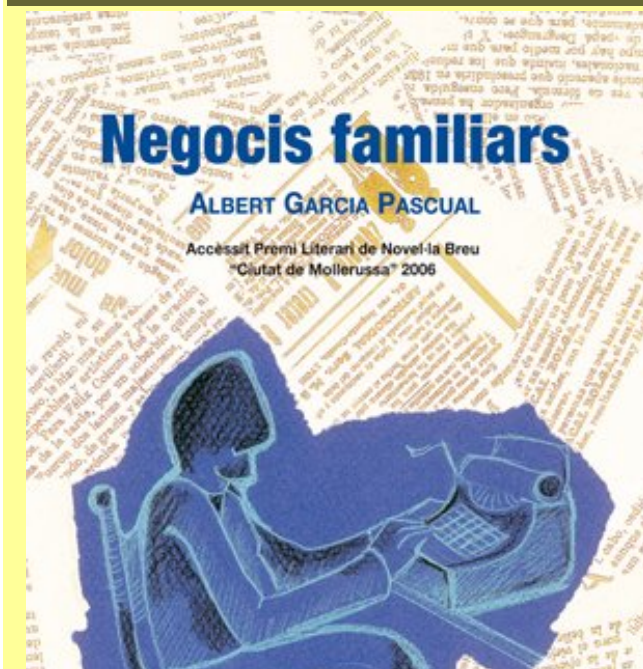
d'Albert Garcia Pasqual

"Proses", 23, Pagès editors, Lleida, 2007.

Accèssit Premi Literari de Novel·la Breu Ciutat de Mollerusa 2006.

"El cel del port era del color d'un televisor sintonitzant un canal mort." La frase amb què s'obre la novel·la *Neuromàntic* de William Gibson ("2001", 17, Edicions Pleniluni, 1988) queda reconvertida per obra i gràcia d'Albert Garcia en "Al cel hi van aparèixer unes lletres grans, semblaven de xiclet de maduixa àcida". Al 2007 -o uns anys abans, quan l'autor anava coent la novel·la- el *ciberpunk* s'ha convertit en un clixé. En un estil parodioble.

Per descomptat, *Negocis familiars* no és una història *ciberpunk*. Si bé, a l'obra, la tecnologia i la

informàtica són força rellevants per a la trama, el conjunt se'ns revela com un gran contenidor irreverent i paròdic. Albert Garcia, amb una capacitat deconstructiva digna de Ferran Adrià, es dedica a rebentar a cops de túrmix les fronteres entre la ciència-ficció, la fantasia, el gènere negre, l'històric, el bèl·lic o el western, el costumisme o l'alta cultura. El resultat és una obra molt humorística i molt postmoderna. Com un *cartoon* de Tex Avery.

Boris Ivanitxenka, un àngel de la guarda, és el *Deus ex machina* de *Negocis familiars*.

Ivanitxenka té la desgràcia d'encapritxar-se de Max, el sicari terrestre que li toca vigilar des del

seu lloc de treball. L'empatia de Boris cap a Max es converteix aviat en una obsessió malaltissa i l'àngel, desafiant l'ordre i la burocràcia celestial, es dedicarà sense treva a salvar-lo de la mort. Com que el camí de l'infern està empedrat de bones intencions, cada intervenció de Boris destarotarà les coordenades temporals, lògiques, històriques i seqüencials que mantenen l'equilibri intern del nostre planeta.

La narració de *Negocis familiars* avança en línia recta, però, per culpa de Boris, aquesta línia muta, es recargola, se subdivideix, es desdobra i ens mostra una colla de possibilitats narratives que haurien pogut arribar a ser (i no seran).

Garcia, si se'm permet el símil, practica un joc similar al de Mel Brooks a *Blazing Saddles* (1974). Per als qui no hagin vist aquesta paròdia del western, a la batalla final, els protagonistes del film mostren a l'espectador que la història està sent filmada als estudis de la Warner Bros i, ja posats a aprofitar l'avinentsa, els contendents emprenen una cursa embogida pels platós veïns, on s'estan rodant produccions d'altres gèneres.

Potser, l'única pega de *Negocis familiars* és la dilatació excessiva del seu *Deus ex machina*. Cap a mitja narració, aquest s'acaba imposant per damunt del *plot* narratiu i esdevé un recurs previsible. Aquesta lassitud es compensa amb un llenguatge treballat -amb un punt de deliri barroc- i un diluvi de gags i jocs lingüístics que, no cal amagar-ho, han causat admiració, enveja i riallades a l'aquí present.

Sebastià Roig

La mirada clònica

de Joan Pla

"Narrativa", 12, Perifèric edicions, Catarroja, setembre 2006.

Els doctors Pierre Peppin, informàtic, i Osato Onasaki, neuròleg, han arribat a establir una manera d'enregistrar tota la informació d'un cervell humà i emmagatzemar-la en un CD. Això els permet conservar-la, transferir-la, i fins introduir al cervell nova informació, sempre que hagi estat enregistrada pel mateix procediment.

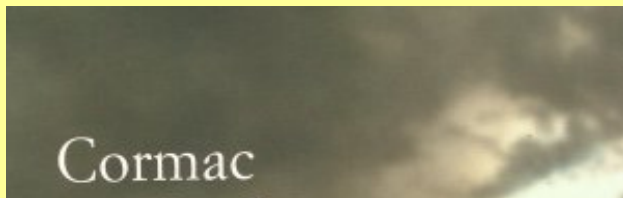
Joan Pla (Artana, Plana Baixa, 1942) és un veterà autor de ciència-ficció juvenil. Esmentem a tall de recordatori *La màquina infernal* (1985), *L'ordinador màgic* (1986), *L'omicron* (1988), *La tornada del cometa Halley* (1990), *La venjança dels criptosaures* (1994), i quan surti aquesta ressenya potser ja serà al carrer *Xantal, la noia digital* (2007). A *La mirada clònica* potser el plantejament d'arrencada, amb algunes exhibicions dels tecnocientífics com ara implantar-se pel mateix procediment tota la informació de l'Enciclopèdia britànica continguda en un CD, pot fer pensar que som davant una altra novel·la juvenil, impressió reforçada per la imatge de la coberta.

Contràriament, tant l'estructura de la novel·la, construïda a partir de l'escena final i amb la incorporació dels antecedents en forma de salt enrere, com l'intent d'exhaustió de tots els possibles problemes que va generant la utilització de l'invent, tot plegat en fa una novel·la per a

tothom (o, si voleu, una novel·la juvenil que no confon jove amb cretí).

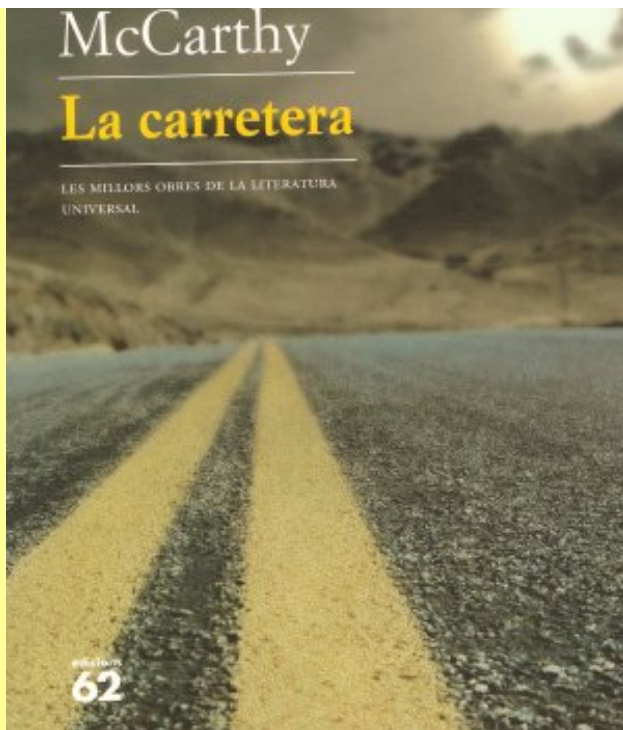
A l'obra, un industrial i inversor, Jeremy W. Wolf, finança l'experiment, amb la intenció que els seus valors d'iniciativa industrial i amor per l'empresa siguin transferits al cervell del fill i hereu, però la cosa es complicarà quan per descuit amb la informació també li siguin implantades restes de l'atracció eròtica per l'amant del pare, i el drama arribarà quan passem a la tercera generació, en una mena d'*Auca del senyor Esteve* futurista i tràgica.

A.M.J.

La carretera

de Cormac McCarthy

Traducció, Rosa Borràs

"Les millors obres de la literatura universal", Edicions 62, Barcelona, setembre 2007.

***La carretera*, guanyadora del Premi Pulitzer 2007, té una trama senzilla: un pare i un fill travessen a peu un continent devastat per l'apocalipsi, on no hi ha lloc per a l'esperança. La civilització moderna ha estat substituïda per un paisatge de cendres assotades per la fred, la neu, la pluja i el vent.**

Home i nen, amb l'ajut d'un plànol fet miques, avancen per la carretera en direcció a una costa llunyana. Transporten les seves pertinences en un carro de supermercat. Només tenen una pistola per a defensar-se d'altres supervivents hostils. Descansen en jaços improvisats a la intempèrie, cases buides, cabines de vehicles o boscos calcinats.

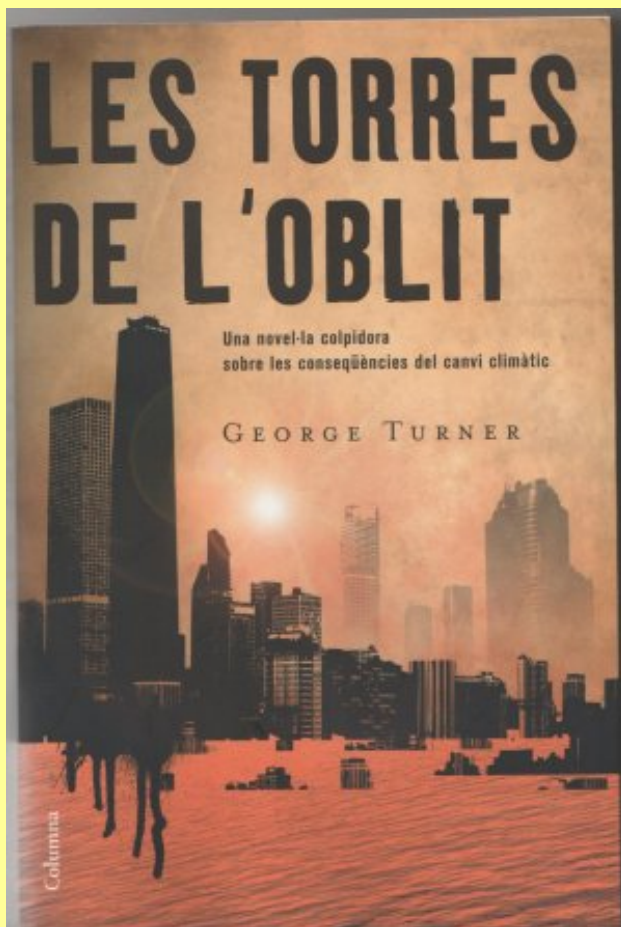
No deixa de ser curiós que la novel·la de McCarthy s'hagi enfilat per les llistes de *best-sellers*, als EUA i a casa nostra. De segur que els lectors *mainstream* no estan acostumats a aquestes memòries d'un futur bàrbar, tan violentes i sense esperança. En aquest sentit, el fan del gènere

no trobarà tan sorprenents el context o la deriva vital d'un món a punt d'extingir-se. Qualsevol film de zombis de George A. Romero conté escenes molt més crues i, pel mateix preu, una crítica directa al nostre present, que potser a l'obra de McCarthy queda diluïda entre els vímetes poètics.

És clar que, a diferència de moltes novel·les de ciència-ficció, les escenes d'acció de *La carretera* són mínimes. No hi busqueu les explosions, els trets, les patacades o els *cliffhangers* que acostumen a sovintejar els hereus del pulp. Aquí, el que compta és el vagareig dels protagonistes per un camí llarguíssim on exploren el fons d'ells mateixos, de la seva relació.

El llenguatge que dona forma a l'obra és interessant. Deia Bioy Casares que no s'havia de tenir mai por de repetir paraules en un text. McCarthy aplica aquest principi de manera radical. Tot i que a l'inici això sobta -i carrega-, arriba un moment que aquest mantra repetitiu aconsegueix desvetllar en el receptor un ritme poètic que l'entronca amb el paisatgisme romàntic, l'angoixa existencialista i, en un reflex especular, amb el nomadisme asfàltic de la generació beat.

La novel·la es llegeix d'una glopada. Gràcies a paràgrafs curts, frases senzilles i diàlegs mínims, l'autor transmet un fort substrat emotiu, capaç de satisfer esperits molt diversos. Fins i tot, potser, els lectors habituals de novel·la històrica.

Les torres de l'oblit

(The Sea and the Summer)

de George Turner

Traducció de Sabina Galí

Columna Edicions SA, Barcelona, 2007.

George Turner, mort l'any 1997, va escriure, deu anys abans, aquesta novel·la, guardonada amb els prestigiosos premis Nebulae i Arthur C. Clarke. Han passat doncs vint anys des de la seva publicació fins que els lectors catalans hem tingut l'oportunitat de llegir-la en la nostra llengua.

Aquest no és un fet anecdòtic, com tampoc no ho és que una obra de ciència-ficció no sigui publicada en una col·lecció específica que destaquï aquesta característica. Sembla que els editors no acaben de creure en aquesta mena d'etiquetes i prefereixen passar de puntetes sobre el terme CF i editar el llibre com a literatura general. Fins i tot quan es tracta d'un possible *best-seller* o precisament perquè es tracta d'això i creuen que l'etiqueta els restarà vendes.

Sigui com sigui, els afeccionats a la CF no poden de cap manera deixar de llegir un llibre colpidor pel fet d'assenyalar de manera oberta la nostra responsabilitat en la destrucció del planeta. El llibre ens és presentat publicitàriament com una novel·la que descriu "les

conseqüències del canvi climàtic". Però aquest canvi climàtic s'ha produït per alguna raó i, a diferència de les èpoques glacials, en què els canvis eren provocats per causes naturals, el desastre actual es deu, exclusivament, a la ineptitud, l'egoisme i l'ambició dels homes.

Per tant, en definitiva, és provocat per motius econòmics i polítics. Tal com diu l'autor, a causa d'un "sistema que només podia existir gràcies a l'expansió, i quan l'expansió cessés per falta de mercats, havia de devorar el seu propi cos". Una expansió que, segons creien, ingènuament, els economistes, "estava limitada únicament pels recursos naturals".

La novel·la comença en un futur en el qual l'exigua humanitat que ha sobreviscut intenta descobrir les causes de la destrucció d'un món del

qual queden només una petita part de les grans torres que sobresurten del nivell de les aigües. Unes torres, descobreixen, en què la gent s'apilonava miserablement en grups de més de trenta persones en unes habitacions pensades per a acollir-ne dues o tres. Allò que va eliminar una gran part de la humanitat no va ser, però, el canvi climàtic: va ser la superpoblació, la falta de treball per a la majoria, l'esgotament dels recursos, la mala distribució dels que hi havia, la caiguda del sistema monetari, la corrupció dels que en tenien molt i en volien tenir més. I els que van sobreviure van ser els més espavilats dels miserables, que amb pocs recursos se les van enginyar per poder aguantar quan tota la resta queia: "Nosaltres som bàrbars. [...] Matem per viure. [...] Els supervivents del món seran els despietats, no els mansos benaventurats."

Turner no deixa passar cap oportunitat per assenyalar alguns dels mals que han provocat aquesta situació. Els tabús religiosos (descriu "el cristianisme com un escletxa massa estreta per veure el món"), els prejudicis morals ("Nosaltres ens servíem de la corrupció per aconseguir el que consideràvem fins justificables. Escrúpols morals? Els imperatius culturals, que articulaven la moralitat, canvien amb el temps") i el conformisme de les classes baixes ("els pobres tendeixen a acceptar la seva condició i a inventar filosofies que la facin tolerable"). I és rotund quan afirma parlant de la gent que va haver de patir el desastre ecològic a mitjan segle XXI que "és fàcil compadir-se d'ells, però en definitiva van ser una gent perversa que va portar el seu món a un final pervers".

Una novel·la escrita de manera senzilla i directa que enganxa ràpidament passades les primeres planes d'introducció. I que ens fa reflexionar cruament sobre els pilars en els quals reposa l'edifici de la nostra civilització. Una civilització que, fatalment, s'enfonsarà perquè ara per ara el mal ja està fet. I no hi ha temps per a remeis que no siguin radicals. És "massa tard, per descomptat. Tot arriba sempre massa tard. Res no pot salvar aquest planeta que s'ensorra, excepte l'eliminació de les tres quartes parts dels seus habitants". Per increïble que sembli, algú, des del poder, ja ha començat a pensar que aquesta és la solució.

Toni Segarra

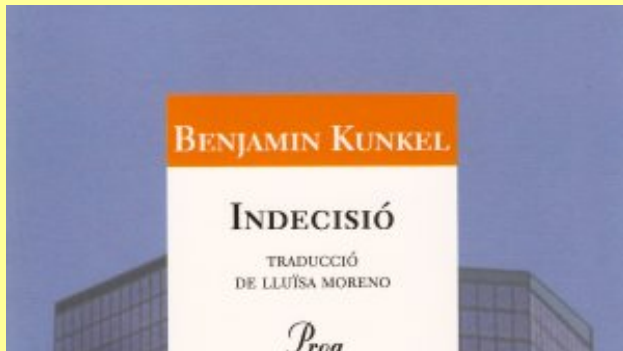
Indecisió

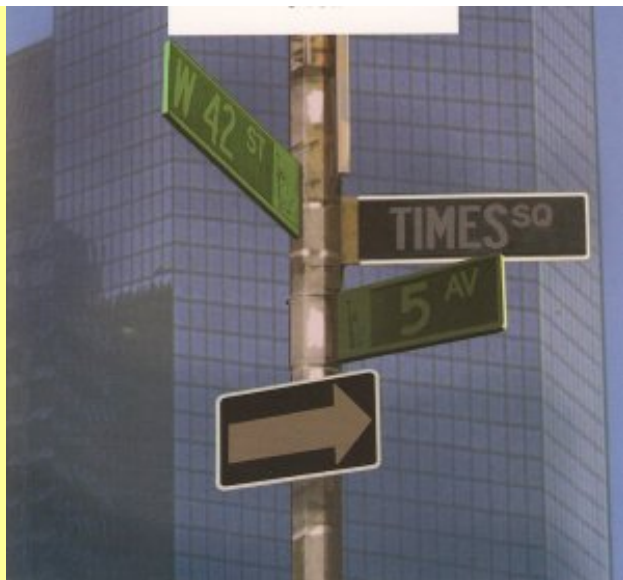
de Benjamin Kunkel

Tr. Lluïsa Moreno

"A tot vent", 458, Proa, Barcelona, maig 2007.

El plantejament és el d'una novel·la de ciència-ficció: la hipòtesi d'un invent científic que

resoldria uns problemes determinats, i el resultat de l'experimentació damunt un ésser humà. En Dwight Wilmerding és un jove nord-americà d'avui, fill de pares divorciats, que comparteix pis amb tres, de vegades quatre, col·legues afins, i l'acaben d'acomiar de l'empresa informàtica on treballava resolent per telèfon els problemes dels usuaris. En Dwight sempre dubta, li costa prendre decisions, i fins i tot sovint es planteja si realment cal prendre cap decisió si no es tracta d'algun cas desesperat. En Dan, un company de pis, químic que treballa en una indústria farmacèutica, li diagnostica que pateix d'abúlia, l'impediment o la pèrdua de capacitat de prendre decisions, un mal del nostre temps, i li proposa d'experimentar un nou fàrmac que el seu laboratori té en fase d'assaig: l'Abulinix, que actuant damunt els neurotransmissors excitadors fomenta sentiments de capacitat davant d'un conflicte.

Però el desplegament, la intenció de l'autor, té per resultat una novel·la costumista, retrat a

estones simpàtic i ocurrent d'una certa joventut (aquí joves vol dir entre els vint-i-alguns i els trenta-pocs) nord-americana actual (l'atemptat contra les torres bessones agafa el protagonista despertant-se amb ressaca d'una orgia de sexe i drogues), amb un viatge iniciàtic pel sud fins i tot amb voluntat conscienciosa dels problemes socials i polítics, tot i que sigui amb uns arguments i una presa de decisió final precipitats, tòpics i ingenus. Tot i que hi ha idees i pàgines interessants i amb empenta literària, el resultat queda aigualit precisament per les "indecisions" de l'autor a l'hora de triar quin tipus de novel·la vol acabar, entre els diferents camins empresos.

A.M.J.

Hector i els secrets de l'amor

de François Lelord

Tr. Carles Sans

"El Balanci", 564, Edicions 62, Barcelona, juliol 2007.

Ja s'ha dit més d'un cop que la ciència-ficció, més que un gènere, és quasi una literatura, perquè hi caben tots els gèneres: hi ha ciència-ficció policíaca, d'aventures, històrica, mística,

romàntica... i ara fins d'autoajuda.

A *Hector i els secrets de l'amor* el professor Chester G. Cormoran ha inventat el fàrmac que pot controlar les forces de l'amor. Ha investigat dos neurotransmissors naturals: la dopamina i l'oxitocina. Tots dos elements els segrega el cervell: la dopamina quan tenim una sensació agradable, i l'oxitocina als moments crítics de la unió amb un altre ésser, de tal manera que modificant-ne les molècules i administrant el resultat en les dosis adequades a dos éssers diferents aconseguix generar desig sexual mutu i alhora fidelitat i tendresa: el mític filtre amorós de tantes històries romàntiques i fantàstiques. Els interessos dels laboratoris farmacèutics i dels governs totalitaris o utilitaris, interessats que els seus ciutadans no es distreguin en conflictes amorosos o que les dones no s'emancipin, serveixen per a donar

moviment a la història.

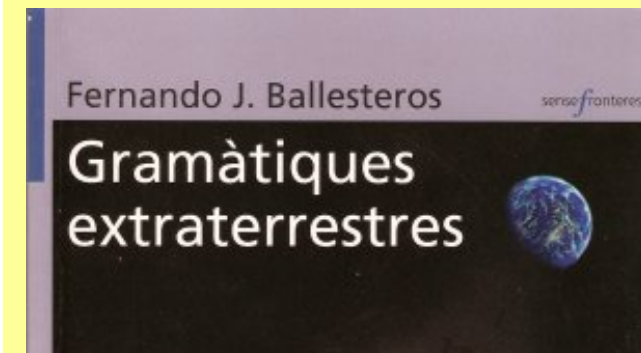
Però el protagonista, com l'autor, és un metge psiquiatre i psicoterapeuta, que aquí majorment es dedica a inventariar els processos i les alteracions de l'enamorament i el desenamorament, les fases del mal d'amor, les síndromes de culpabilitat i d'engelosiment, per mitjà de màximes i píndoles conceptuals, a la manera de tants altres manuals d'autoajuda servits amb l'aparença de literatura de creació.

NB: A més d'altres coincidències temàtiques i argumentals, el lector curiós pot constatar com Lelord i Kunkel (a la ressenya anterior) solucionen de manera idèntica el punt determinant de la relació del protagonista amb el fàrmac, a la pàg. 188 a *Hector* i a la 331 a *Indecisió*: no parlem d'influències o còpies, sinó de coincidència en els recursos (o en la manca de recursos) literaris.

A.M.J.

Gramàtiques extraterrestres

de Fernando J. Ballesteros
 Premi europeu de divulgació científica Estudi general
 Tr. Josep Franco
 "Sense fronteres", 25, Edicions Bromera, Alzira, maig 2007.

Aquest no és un llibre de ciència-ficció (tot i que en té elements i referències), però és un llibre que interessa a qualsevol afeccionat a la ciència-ficció. El subtítol és "La comunicació amb civilitzacions interestel·lars a la llum de la ciència" i informa sobre els projectes que s'han dut o es duen a terme amb la finalitat de copsar traces de civilitzacions extraterrestres o d'informar-los de la nostra existència.

Després dels canvis en tots els sentits que van representar la percepció que la Terra no és el centre de l'univers, sinó que gira al voltant del Sol; que el Sol no és tampoc el centre de l'univers, i que l'ésser humà no ha estat objecte de cap creació especial, sinó que és un animal més entre els altres, el nou gir copernicà pot ser la constatació que no estem sols, o que sí que som l'excepció en l'univers. Tant en un cas com en l'altre, res no tornaria a ser igual: o pel daltabaix de la nostra posició privilegiada per la constatació que la vida fos un fet comú a

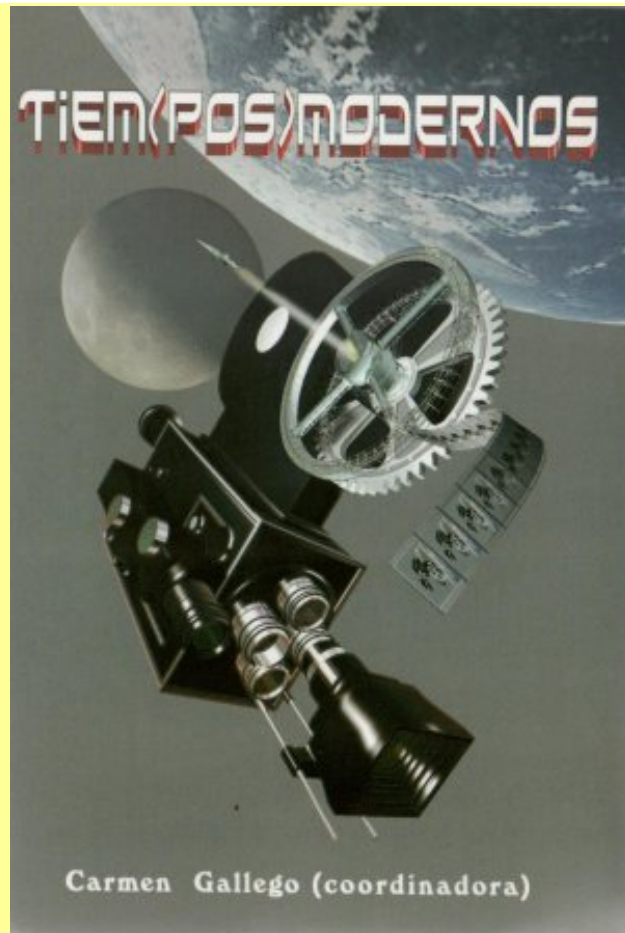
l'univers, alhora que per les portes de coneixements que se'ns obririen, o per la gran responsabilitat d'assumir que som l'única oportunitat que té l'univers de conèixer-se a si mateix. I tot això sense deixar de banda que l'esforç tecnològic esmerçat en aquest projecte es pot aplicar a altres camps i ens ajuda a conèixer molt més l'univers.

El llibre està estructurat en tres grans capítols. "Amb qui: la probabilitat de vida a l'univers", per als d'inquietuds més científiques, descriu l'origen del sistema solar i el procés d'aparició de la vida i les possibilitats de vida a l'univers (i el dràstic experiment LR de les naus "Viking" a Mart); "Amb què: la recerca d'intel·ligència extraterrestre", per als més interessats en la tecnologia, explica les peripècies dels diferents projectes SETI (recerca d'intel·ligència extraterrestre); "Com: el llenguatge de la comunicació", per als d'àrees més humanístiques, analitza les característiques del llenguatge humà i de la nostra percepció de la realitat, del llenguatge dels animals més intel·ligents, i les dels missatges que hem emès, a la cerca d'un hipotètic llenguatge universal.

No sense referències a films i relats de ciència-ficció, i a alguns dels mites corrents sobre visites i contactes extraterrestres, la lectura del llibre és estimulante i enriquidora, tot i que la constatació és que, com en tants projectes humans, al capdavall en traurem més informació sobre nosaltres mateixos que sobre uns possibles veïns exteriors. Com anuncia el títol de l'epíleg, som davant "el gran silenci".

A.M.J.

Tiem(pos)modernos

de diversos autors

Carmen Gallego (coordinadora)

Equipo Sirius, Madrid, 2007.

Propiciat pel Grup de Tecnociència, Cinema i Literatura de la Fundació Epson - Institut de Tecnoètica i editat per Equipo Sirius, *Tiem(pos)modernos*, amb el subtítol *Ensayos de tecnociencia i cine*, és un volum de 366 pàgines que es fa mirar i llegir. El conformen deu assaigs i onze assagistes, perquè un dels textos, el dels trasplantaments, el comparteixen dues persones: Pilar Porredon i Santiago Serrano. La procedència acadèmica dels autors és diversa: una biòloga, Pilar Porredon; dos filòlegs, Jordi Lamarca Margalef i Pere Gallardo-Torrano; una filòsofa, Carmen Gallego, que alhora és la coordinadora del conjunt; dos físics, Jordi José i Manuel Moreno; tres enginyers, Miquel Barceló, Jordi Font-Agustí i Toni Segarra, i dos historiadors, Santiago Serrano Maya i Antoni Munné-Jordà. Cal afegir també que dos dels autors són reconeguts escriptors: A. Munné-Jordà i Jordi Font-Agustí.

Totes aquestes persones han estudiat acuradament, des de diversos punts de mira, com s'ha reflectit la tecnociència en el cinema, una de les arts més

populars dels nostres temps i que més ha impactat en la societat, i han arribat majoritàriament a la conclusió, amb l'anàlisi crítica de nombroses pel·lícules, que es detallen a la fi de cada assaig, que si bé qualsevol nou descobriment científic i tècnic ocasiona un cert refús social, quan es reflecteix en la temàtica de moltes pel·lícules, amb el temps, s'arriba a acceptar i valorar. També s'ha emprat el cinema no solament per a divulgar la tecnociència, sinó per a criticar-la en alguns films, si ha representat socialment un abús de poder i afecta la vida quotidiana de moltes persones.

A *Tiem(pos)modernos* s'aborden diverses aplicacions de la tecnociència: es parla de l'anima i de sobrepassar els límits, com en la síndrome de Frankenstein. En molts d'aquests assaigs es menciona la dualitat de Jekyll i el seu altre jo, Hyde, en aquest viatge a l'altra banda del mirall que va crear Robert Louis Stevenson; de la clonació; dels trasplantaments; del poder del cinema; de l'ànima de volar que caracteritza la condició humana (un dels assaigs es titula "La aviación" i com es reflecteix en el cinema); de l'ADN i totes les seves conseqüències; del poder de Hollywood sobre l'opinió pública; de la importància de les lleis matemàtiques en la natura i en el cosmos...

Manllevant i estafent el títol d'una coneguda pel·lícula de Charles Chaplin, 1936, *Modern Times*, el conjunt d'aquests assaigs, significativament titulats *Tiem(pos)modernos*, insinua la postmodernitat. A. Munné-Jordà en el seu treball "Nuestra tecnociencia de cada día" (en versió castellana de l'original català) reflexiona sobre les implicacions de la tecnociència en la vida quotidiana, en els últims trenta anys, ens mostra les nostres pors enfront dels canvis i cerca una resposta analitzant deu pel·lícules realitzades entre 1973 i 2002. Toni Segarra, en "De cuando los Dioses perdonan a los amigos", investiga "Sobre la responsabilidad dels científics vista per Hollywood", i afirma que les pel·lícules han d'escollir els culpables entre les persones del sector social més allunyat del dels espectadors -el desitjat model del silenciós i obedient americà mitjà-, perquè per a aconseguir una bona quota de mercat s'ha d'eximir els espectadors de la seva part de responsabilitat en la construcció de la desastrosa, violenta i egoista societat que entre tots hem construït; Toni Segarra ens diu que per tant molesten els que llegeixen, pensen i escriuen, especialment els científics, tot i que hi ha pel·lícules que els redimeixen. Carmen Gallego a "Creadores y criaturas" analitza l'ànima humana en molts dels seus vessants, reflectits en els personatges de les onze pel·lícules que ha analitzat en el seu escrit. Jordi José, en l'assaig "Ecuaciones, faldas, jerga científica y laboratorios en el cine", estudia l'ampli ventall filmogràfic d'unes seixanta pel·lícules en el seu treball dens i compacte. Jordi Lamarca a "Lo que fue la vida" reflexiona en el terreny de la biotecnologia, la física, la química, la filosofia, la fecundació in vitro, la clonació, l'ADN i la seva repercussió en la filmografia i arriba a la conclusió que l'ésser humà, estrany, paradoxal i excepcional, és consciència i matèria, esperit i cos ensems; i acaba dient que la biologia havia deixat de ser matèria d'especialistes per a esdevenir un espectacle i un entreteniment. Pilar Porredon i Santiago Serrano han centrat la seva atenció en els trasplantaments en "Trasplantes. Nueva caja de pandora": s'immergeixen en la biologia, les cèl·lules mare, els aminoàcids essencials, i tota una sèrie de raonaments, tant històrics com biològics, per enfocar les pel·lícules que tracten de trasplantaments. Jordi Font-Agustí, que sent una gran debilitat per l'aviació, aprofundeix per l'ànima de vol dels éssers humans, recerca la seva repercussió en el cinema i arriba a la conclusió que han de passar molts anys encara per a instal·lar-nos còmodament "en aquest nou paisatge que és el de l'aerodinàmica". Manuel Moreno a "De *El exorcista* a *Expediente X* (Pseudociència i cine)" ens immergeix en el seu assaig en les pors del desconegut, del paranormal, de la possessió diabòlica i dels exorcismes, des dels esperits malignes fins als ovnis, que considera enigmes que mai no van existir; avala les seves reflexions amb una extensa filmografia. En "El ocaso de los dioses, o el triunfo de la distopía cinematográfica al final del siglo XX", Pere Gallardo-Torrano analitza una sèrie de pel·lícules per demostrar la seva teoria. I finalment l'assaig que tanca el llibre, "... Y seréis como dioses", signat per Miquel Barceló, fa una repassada filmogràfica als conceptes de tecnologia i poder que semblen consubstancials al cinema perquè "empra la tecnologia per obtenir poder, possiblement decisiu, en la

configuració de l'imaginari popular i, sobretot, en el pensament públic contemporani".

Tiem(pos)modernos és un llibre deliciós que interessarà molt als lectors afeccionats al cinema, i al públic en general, perquè fa una repassada, diria que exhaustiva, a tota una sèrie de pel·lícules que han configurat el nostre temps, amb reflexions científiques, tecnològiques, filosòfiques, alhora que és un exercici de nostàlgia, perquè immergeix el lector/ra en escenes filmogràfiques que el van colpir. Un bon llibre del qual em plau recomanar la lectura.

Rosa Fabregat

CINEMA

Sitges 07

El 40è Festival Internacional de Cinema de Catalunya de Sitges ha premiat com a millor pel·lícula la nord-americana *The Fall* del director d'origen indi Tarsem Singh. La pel·lícula descriu l'amistat entre un especialista de seqüències de cinema d'acció i una nena en un hospital. L'especialista, que hi ha ingressat per una pèrdua de mobilitat, es compromet a explicar a Alexandria, la nena que té un braç trencat, la història més bonica de totes, que té lloc en diferents indrets del món.

El jurat, compost per Zo Bell, Ruggero Deodato, Mark Palansky, Casimiro Torreiro i Eloy Azorín, ha volgut destacar que *The Fall*, pel·lícula ambientada en el Hollywood dels anys vint, és una "pel·lícula de consens" i "de cinema complet". Una pel·lícula que, segons el seu director, només s'ha pogut fer gràcies als mitjans tècnics de Hollywood. Encara que sembla oblidar que, en realitat, es tracta del *remake* d'una pel·lícula búlgara dels anys vuitanta.

Tanmateix *Rec* del català Jaume Balagueró i el valencià Paco Plaza ha estat la guanyadora "moral" en haver obtingut els premis al millor director, a la millor actriu (Manuela Velasco), el gran premi del públic a la millor pel·lícula i també el premi de la crítica a la millor pel·lícula.

La pel·lícula de Balagueró i Plaza tracta d'una periodista televisiva que fa un "reality show" seguint una unitat de bombers amb l'esperança de poder filmar un espectacular incendi. En comptes d'això, amb el

que es troben és que han de treure d'un habitatge tancat una vella que viu envoltada de gats. Quan aconseguixen entrar, la dona ataca un dels bombers, que no pot ser portat a cap hospital perquè les autoritats sospiten de l'existència d'un virus i han decretat una quarantena.

Aquest serà el començament d'un malson que recrea d'una manera original el conegut mite zombi. Es tracta doncs d'un fals documental en clau terrorífica, que ha estat rodat utilitzant la tecnologia més actual amb sistema digital. Els seus autors afirmen que "es tracta d'una experiència d'horror en temps real que proposen a l'espectador viure-la en primera persona".

A més a més dels dos films citats, hi ha hagut premis per a Sam Rockwell (millor actor, per *El hijo del mal*); a Chung Seo, Park Chan-Wook pel millor guió (*I'm a Cyborg but that's Ok*); a Toyomichi Kurita per la millor fotografia (*Sukiyaki Wester Django*), i a Kuniaki Haishima per la millor banda sonora i pels millors efectes especials (*Mushishi*).

Cal citar, a més, fora dels premis oficials, el premi Méliès de plata a la millor pel·lícula europea per *A l'interieur (Inside)*.

T.S.

TELEVISIÓ

Una ullada a les sèries nord-americanes

L'estrena de la sèrie "Heroes" la temporada passada va revifar l'interès per la ciència - ficció i el fantàstic a la televisió americana, que, com és sabut, és una mica la que marca el ritme que se segueix a la resta d'Occident. No és que s'hagin deixat de fer produccions d'aquesta mena des dels temps del primer "Star Trek" o la "Dimensió desconeguda", és clar. D'una manera o altra, la ciència-ficció sempre ha estat present a la majoria de les cadenes, però normalment de manera secundària, en hores allunyades de la màxima audiència. Només de tant en tant apareix un èxit rotund, com "X-files" al seu dia o com "Lost" recentment (que tot i no ser estrictament del gènere és la responsable d'haver començat la fal·lera actual), i es capgiren els costums dels espectadors i de les grans cadenes. Si "Lost" va donar peu a l'aparició d'una sèrie d'imitadors, més aviat amb poc èxit, ara és "Heroes" la que es troba companys de professió a la graella. Aquesta sèrie de superherois quotidians ha començat el curs perdent públic i interès per culpa d'unes trames poc definides i uns nous protagonistes sense gaire carisma, mentre tres nous lluitaven per fer-se un lloc a les llistes de l'audiència, encara àvida de veure persones normals amb poders extraordinaris fent

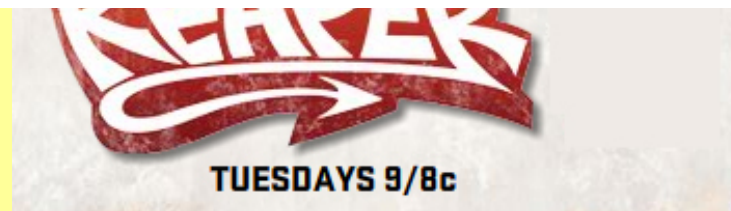
proeses.

En l'apartat juvenil, tenim "Reaper", on un adolescent descobreix que els seus pares han venut la seva ànima al diable i ara li toca caçar ànimes perdudes per retornar-les a l'infern. És una barreja molt òbvia del còmic "Ghost Rider" i les pel·lícules de Kevin Smith (els protagonistes són els típics ganduls de vint-i-tants anys que treballen en un *mall* i no tenen un futur gaire prometedor a la vista), orientada a un públic potencial molt concret. De fet, el mateix Smith en va dirigir l'episodi pilot i va declarar que li estranyava que la idea no se li hagués acudit a ell abans. El tema és potencialment divertit, però per desgràcia s'esgota ràpidament. L'esquema dels episodis ha resultat massa repetitiu. La resposta dels espectadors ha estat tèbia, un cop superada l'eufòria inicial, així que les possibilitats que la sèrie travessi fronteres ara mateix no és gaire alta.

Un altre superheroï camuflat és el protagonista de "Moonlight", un vampir detectiu ben plantat i

més ben vestit que filosofa en *off* mentre resol crims impossibles gràcies a les seves habilitats sobrenaturals. Aquesta va orientada al públic més adult i es podria definir com un híbrid del còmic *Blade* i la famosa sèrie "Luz de luna", de títol casualment molt semblant. El vampir, que només s'alimenta per mitjà d'un contacte que té en un banc de sang, tot molt políticament correcte, és clar, comparteix feina amb una periodista rossa i impecable com ell, cosa que dóna peu a la típica tensió romàntica i a situacions més o menys humorístiques. "Moonlight" ha rebut crítiques negatives unànimes gràcies a unes trames soporífiques i uns personatges poc creïbles i pedants. No sembla que hagi d'arribar gaire lluny.

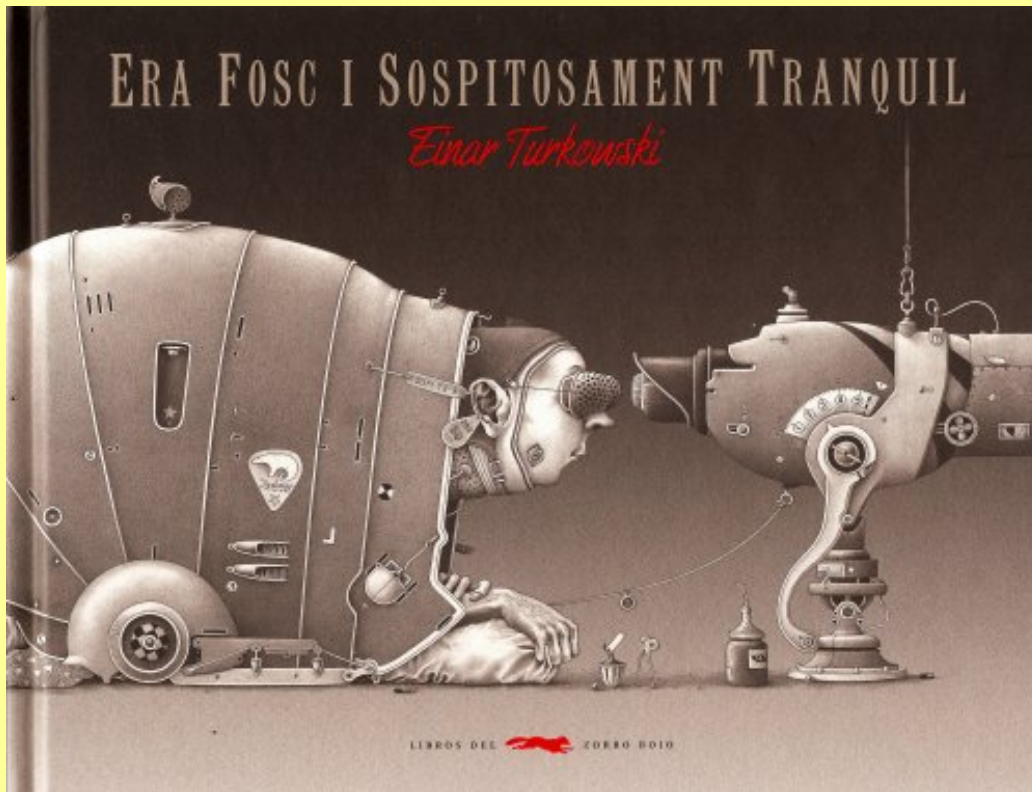

Més possibilitats té "Bionic Woman", el *remake* actualitzat de la sèrie clàssica dels setanta. La responsabilitat ha caigut en mans de l'equip que ja va ressuscitar "Battlestar Galactica" fa quatre anys, la sèrie més ben acollida pels fans de la ciència-ficció, que de la nit al dia va passar de ser admirada per uns pocs experts en un canal de televisió especialitzat, i per tant minoritari (Sci-fi), a ser proclamada una de les millors sèries dels darrers anys. El patró que han seguit ha estat el mateix. Han deixat enrere l'humor i la suavitat dels setanta i a canvi han omplert la producció d'una violència realista i uns personatges molt més contemporanis. Els nostàlgics no trobaran gaires punts de contacte entre Lindsay Wagner i la nova dona biònica, però tot i això no quedaran decebuts. Seguint els mateixos principis (una noia normal pateix un accident terrible, li canvien els òrgans afectats per substituïts mecànics que li donen poders fenomenals i es posa a treballar per a una organització paragovernamental), aquí ens trobem amb més escenes d'acció, espectaculars, dones més sexis i una ambientació més propera a *Blade Runner* que a "The six million man", la sèrie que va originar tots els personatges biònics. Com a detall curiós, en papers secundaris apareixen alguns dels protagonistes de "Galàctica". Tot i no haver obtingut una resposta tan espectacular de públic com s'esperava, és possible que tinguem dona biònica per unes quantes temporades, sobretot si els guionistes saben mantenir l'equilibri de factors (acció, problemes sentimentals, noies maques, conspiracions polítiques...) com als primers capítols. En tot cas, com que no ha estat tan popular com "Heroes", el més probable és que la distribució a la resta del món civilitzat sigui més lenta. Caldrà tenir paciència.

Salvador Macip

CÒMIC

Un àlbum per a assaborir-lo

No és un àlbum de còmic, sinó un àlbum il·lustrat. Aquesta, la dels àlbums il·lustrats, és una classificació que entre nosaltres sol ser exclusiva dels llibres infantils: els àlbums il·lustrats són aquells llibres per a primers lectors en què la il·lustració és tan important com el text, o encara més.

Però nord enllà, on llibres i lectors són més nobles, cultes, lliures, desvetllats i feliços, els adults també es regalen amb aquests àlbums en què no sabem si la il·lustració és el vestit de luxe per a una narració breu, o si la narració és l'excusa per a una festa visual. No hi passa tant com entre nosaltres, que sovint no acabem de deixar anar el llibre que hem dut per regalar a alguna criatura, i els piquem els dits quan ens reclamen l'àlbum que els portàvem amb il·lustracions de Lola Anglada, Junceda, Arthur Rackham, D'Ivori, Lisbeth Zwerger, Carme Solé, Roberto Innocenti o Joma.

Ens passava tres anys enrere amb *La comarca fèrtil* de J. Patrick Lewis, il·lustrat per Roberto Innocenti (o de Roberto Innocenti sobre un text de J.

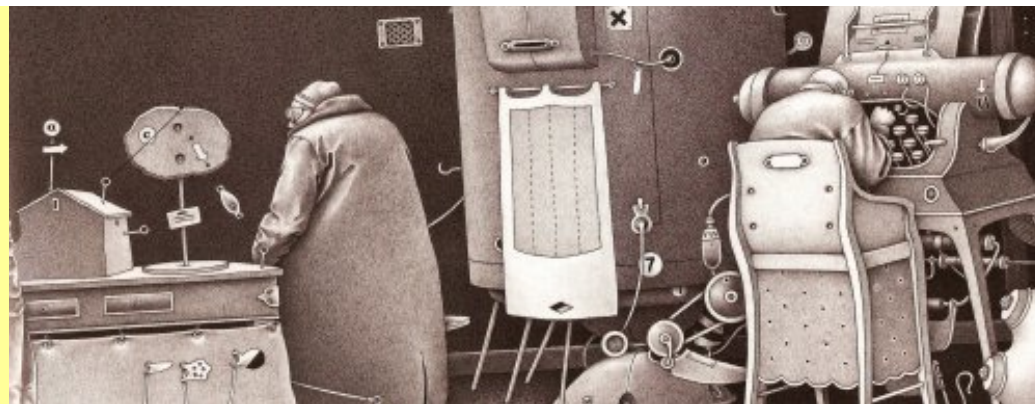
Patrick Lewis?), en fa dos amb *Angelman, el primer superheroi* de Didier Lévy i Matthieu Roussel (o més aviat les il·lustracions de Matthieu Roussel a partir del text de Lévy), i ens torna a passar ara amb aquest *Era fosc i sospitosament tranquil*, en què no hi ha dicotomia sobre l'autoria, perquè text i il·lustració són del mateix autor, l'alemany Einar Turkowski (Kiel, 1972), que amb aquest àlbum ha obtingut el Gran premi de la biennial de la il·lustració de Bratislava 2007.

El relat, una història d'intransigència davant el diferent, ens pot fer pensar en aquella altra preciosa faula fantàstica que era *El moliner udolaire* del finlandès Arto Paasilinna. Aquí també arriba un estrany que s'instal·la en una casa abandonada. Si a la novel·la de Paasilinna el foraster endegava tots els engranatges del vell molí abandonat, que començava a produir, aquí el nouvingut instal·la a la platja els seus ginys incomprensibles i ben aviat comença a aplegar una pesca insospitada. També aquí "el prenen per boig o suposaven que era malvat", fins que algú fa l'acusació

definitiva: "Jo crec que aquest home és un científic. Està fent experiments molt perillosos." A la novel·la del finlandès, quan els vilatans havien de començar a esdevenir clients del moliner esclatava la tensió. Aquí també el fet econòmic provoca el desenllaç: els habitants de l'illa decreten que "l'home havia de marxar i els peixos havien de ser per a ells".

Potser pel text aquest fóra també un relat de fantasia, però la il·lustració, amb el detall i la nomenclatura de tots els artefactes, el transforma en un conte de ciència-ficció.

El conflicte se'ns plantejarà a l'hora d'endreçar-lo a la llibreria. El desem al lloc dels àlbums de còmic, amb els textos d'il·lustració? O el desem al prestatge dels llibres "de text", amb les novel·les i reculls de contes?

Un desllorigador pot ser deixar-lo damunt la taula, ben a mà, perquè segur que més d'una vegada ens vindrà de gust tornar a recrear-nos amb les il·lustracions d'Einar Turkowski.

Era fosc i sospitosament tranquil

d'Einar Turkowski

Tr. Neus Aymerich

Libros del Zorro rojo, Barcelona/Madrid, març 2007.

A.M.J.

OPINIÓ

La ciència-ficció, gènere i recurs

Una discussió clàssica en teoria literària és la que es refereix als gèneres. Què són exactament, com poden dividir-se, què s'entén per subgèneres, quines són les seves fronteres, què passa quan un autor escriu una obra a cavall de dos gèneres o subgèneres... Per a aquestes qüestions hi ha respostes de tots colors, i estar situat en una posició o altra de l'espectre té tant a veure amb el corrent teòric des del qual es fa l'anàlisi, com amb l'experiència íntima com a lector.

Hi ha qui tendeix a voler classificar-ho tot i establir una jerarquia de gèneres, subgèneres i formes mixtes. Altres diuen que la creació literària és un espai de llibertat i que no hi valen etiquetes de cap mena. Entre un extrem i altre, hi ha espai per a fixar alguns conceptes i treure algunes conclusions.

La retòrica clàssica classifica (redundància) els gèneres literaris en lírica, èpica i dramàtica, de manera que les seves manifestacions serien la poesia, la narrativa i el teatre. Cada un d'aquests gèneres és dividit en subgèneres: els de la narrativa, per exemple, serien la novel·la i el relat; i els de la dramàtica serien la tragèdia, la comèdia i el drama. Fins aquí, aquesta classificació encara ens és útil, però hi ha aspectes que ens queden llunyans. Per exemple: en aquesta visió clàssica, l'oratoría i la didàctica també es tracten com a gèneres, i el gènere epistolar es considera un subgènere de la didàctica. Aquestes darreres classificacions, als nostres ulls del segle XXI, que han llegit el que han llegit, fa aigües pertot arreu.

En teoria literària moderna, quan parlem de gèneres, ens referim al conjunt d'obres literàries agrupades segons trets formals i temàtics, els quals responen a normes que en regulen la producció i la recepció. D'aquesta definició, prou acceptada universalment, se'n poden treure algunes importants conseqüències:

Primera: Són les obres escrites pels escriptors les que acaben conformant els subconjunts que bategem com a gèneres; per tant, els gèneres són uns recipients que canvien i s'adapten a mesura que canvien les formes de les obres.

Segona: La idea de gènere comporta l'acceptació i l'ús d'unes regles del joc, tant per part de l'autor com del lector; per tant, si no hi ha aquesta sintonia entre l'un i l'altre, si tots dos no estan connectats a la mateixa longitud d'ona, no hi ha entesa possible. Quantes vegades no ens hem trobat que no enteníem un determinat text, o fins i tot ens irritava, fins que no hem comprès que, per exemple, no era realista sinó satíric?

Parlar dels subgèneres en l'actualitat és més complicat, perquè el marge de definició i la variabilitat són molt més alts. Heus aquí alguns exemples de citacions de subgèneres de la narrativa que hom pot trobar en llibres vigents i ressenyes recents: novel·la acadèmica, negra, fantasia, de formació (*bildungsroman*), realisme romàntic, terror, científica... És a dir: no hi ha un sistema de mesura universal, probablement perquè la magnitud a mesurar no es deixa.

Dit això, ens podem preguntar: era, és i serà un gènere (o subgènere) la ciència-ficció?

Que ho va ser, és evident. Ho va ser perquè, entre altres raons, va néixer amb voluntat de ser-ho. Va ser per fixar les regles del joc que dèiem abans que, per exemple, l'any 1966 en John W. Campbell va voler establir els límits entre fantasia i ciència-ficció. Una altra cosa és la inútil discussió sobre si es tracta d'un gènere o subgènere major o menor: estarem de seguida d'acord que hi ha bona i mala literatura.

Respondre la pregunta de què és ara exactament, és prou complicat perquè ens falta perspectiva, però jo m'apunto a la definició que en fa en Miquel Barceló: "La ciència-ficció s'ha acreditat com una narrativa d'idees, una manera d'explicar històries en la qual l'element determinant és l'especulació imaginativa. [...] Partint d'aquest punt d'inversemblança, les narracions d'aquest gènere intenten respondre la pregunta *què passaria si...?* i tot seguit aborden una anàlisi de les conseqüències d'una hipòtesi considerada no habitual o que encara és prematura per a ser factible al món real." En Barceló la considera un gènere, però ho fa acollint-la en una definició prou ampla perquè autors molt diferents s'hi puguin moure amb comoditat. Els bons autors, quan aborden un gènere (o un subgènere), acostumen a donar-li una dimensió que abans no tenia, normalment a base d'estendre l'acció a altres subgèneres o àmbits no habituals. Així han nascut la CF policíaca, la CF espiritualista, la CF retro, la CF ecologista, etc.

I en el futur? En la meua opinió personal, la CF deixarà de ser un gènere o un subgènere per convertir-se en una forma, en un recurs literari, igual que ha passat amb la novel·la històrica o la novel·la epistolar o la de lladres i serenos. Això està passant sobretot a Europa, on la majoria d'autors utilitzen les regles del joc i els procediments literaris d'un determinat gènere en virtut de la història que volen explicar. Cada

vegada hi ha més autors del *main-stream* que han utilitzat i utilitzen elements narratius de la CF sense que ningú els classifiqui en aquest àmbit (Pedrolo, Ishiguro, Mulisch, Ballard, etc.), de la mateixa manera que no els han classificat en altres subgèneres quan els han utilitzat.

Em fa l'efecte que, abandonant les etiquetes, aquesta facilitat que la CF té per a ajudar-nos a reflexionar sobre la tecnociència que generem i el futur que volem, la farà cada vegada més atractiva per als autors del segle XXI.

Jordi Font-Agustí

RELAT

La darrera paraula de la ciència

Hi ha un ampli acord a considerar *Frankenstein, el Prometeu modern* (1818) el precedent fundacional de la ciència-ficció. El juliol de 1875, al número 20 de la revista "La Renaixensa", el crític Joan Sardà Lloret, signant S. Lloret, publicava aquesta sàtira de la creació de vida per la ciència, que també pot tenir un valor fundacional per a la ciència-ficció catalana.

Salve, primera aubada de la creació novella! Astre de flames, etern pintor que animes la matèria amb tos pinzells fogosos, matisant-la amb los colors esplèndids que irradia l'alam de l'àngel que du ton bes primer a la terra condormida; lo nou dia que avui engendres serà el més faust que han aclarit tos àtoms lluminosos des que, llençat de tes entranyes l'últim anell de la nebulosa materna, la creació digué sa paraula final, i l'estelada girà tronant per ses excelses vies, dòcil a la impulsió de la força amb què en abandonar-la als espais la dotà sa poderosa mare.

Ta llum ha presidit la marxa lenta, però segura, de la ciència per les vies del progrés, i l'acció del foc que en tu crema ha sacudit cent vegades la massa encefàlica dels escollits, despertant de son somni letàrgic la vida en ella resident que la decepció abatia. Quin dia de glòria per a tu, oh esperit del món, quan Galvani, vislumbrant entre boires la solució del problema que avui mon geni aclara, transferia del zinc i el coure als nervis de la granota el moviment vital, i en resurrecció tot just embrionària agitava son sistema i li dava la vida de l'electricitat! Quin dia aquell en què el químic Berthelot arrabassava a la naturalesa el misteriós secret de la composició dels cossos inorgànics i, rival d'aquella, solidificava fluids imponderables atribuint-los cos, pes i mesura!

Aquell dia era la vigília; avui, superba massa de matèria còsmica, ha sonat l'hora de la gran festa, la festa major de la ciència, la festa major de la naturalesa.

No hi ha Déu: enrere religions positives que encadeneu lo seny per medi de ficcions inverosímils i antiracionals al cep torturador del fanatisme. Jo sóc Déu, perquè la ciència està en mi, i la ciència ha arrencat a les avars entranyes de la naturalesa el preciós talismà de la vida. Déu és l'acció, com diria el doctor Faust, l'acció que atrau i repel·leix per simpaties i odis, regulats *ab eterno* per lleis fixes, los invisibles àtoms de la matèria i els combina i enllaça i barreja i lliga en miríades de volums de dimensions i formes i aparences variadíssimes, des de la roca inerta fins a l'home actiu que per una selecció lògica deriva d'aquella per a reduir-se altre cop a ella quan, gastada pel frec la força immanent de la molècula, cau en lo marasme i en l'atonía.

Oh, sol! Mira-te'l l'home artificial: aquí jau, cobrint vuit pams de terra, sens tornar a ella per més que sia d'ella germà i fill d'uns mateixos pares: la combinació, per mi tan sols coneguda, de l'oxigen, de l'hidrogen, del carboni i de l'azoe, elements simples i quinta i última essència del sistema universal, ha engendrat aquesta massa. Aquí veus lo fruit de la cooperació sexual obtingut per la retorta química en laboriosa gestació per mi dirigida. Ara, jo sóc Prometeu, Prometeu que li aplico al cor la flama de la ciència. L'home artificial, fill de la retorta, viurà com l'home natural que s'ha nodrit en les sinuositats del claustre matern.

Quina revolució en la naturalesa! Quin canvi en la societat! Quina transmutació en la manera de ser dels segles!

Futur! Estripa la vestimenta que cobreix tes mòrbides formes i altera amb sos plecs les ratlles ondulants que aquelles ofereixen sols a la vista il·luminada! Enlluerna mos ulls amb ta resplendor, mostra'm la humanitat manufacturada regenerant-se amb lo progrés, humanitat sens ombra de vici ni de defecte, bona, virtuosa, vivint la vida de la voluptat en lo que té de més immensament dolç, sense irritants desigualtats sexuals, sense preocupacions filles d'un fals pudor, equilibrades i centuplicades les forces. Nova i veritable edat d'or!

Immenses fàbriques repartides en distàncies proporcionals per sobre la superfície de la terra vomitaran la humanitat al per major o menor segons les necessitats del dia i del client: fills ja adolescents, filles en lo ple d'una pubertat fecunda en goigs, eixiran nous i flamants de la combinació dels elements primaris en poderosos recipients banyats pels efluvís d'electricitat; i fills i filles dansaran al voltant de ma estàtua, l'estàtua de son pare, feta dels mateixos elements simples de què ells estan compostos però en connexió petrificadora, aixecant boires d'encens que perfumaran l'aire a mon entorn, i entonant, repercutit per l'eco llunyadà, triomfal càntic en mon obsequi i en honor a esta diada portentosa.

Nou Adam que jaus aquí a terra!, la matèria que et compon va a agitar-se: la sang que tinc ja elaborada, com he elaborat tos ossos i ta carn, ta pell i ton organisme des de la primera cèl·lula fins a l'últim pèl del sedós bigoti que ombreja ton llavi adolescent, la sang correrà ben prompte per tes venes i tes artèries, i en son moviment circulatori, emblema de l'eternitat de la matèria, durà la saba de l'acció a ta encarcerada massa que el pes de la gravetat reté ara immòbil: prompte sa escalfor vivificant desclourà tes aferrades parpelles, i

contemplaràs atònit la llum i el disc que la genera, el firmament i el blau que l'emmantella, la terra i ses hermoses secrecions. Gràcies a ella prompte veràs qui t'ha fet... Compleix-te, misteri!...

La sang artificial electritzada penetra ja a l'esforç de la bomba impel·lent que... No et sents ja la vida? No sents que el cor te comença a batre amb les oscil·lacions isòcrones del pèndol del rellotge, i que la sang va obrint i tancant les vàlvules d'aquell per medi d'una dilatació i condensació que se succeeixen, per a eixir d'allí a dur, com si diguéssim, combois de vitualles als exèrcits d'àtoms que omplen i formen ton sinuós volumen?... Ja obres tos ulls?... No veus res?... Com? Ta massa encefàlica no ha sentit encara la punyida del nou element que va a embolcar-la?... La ciència no pot mentir... Voluntat, mana al cos. Cos, obeeix... La ciència ho mana... Ah! Ton braç dret s'aixeca... es doblega... dus la mà als llavis... bades la boca... apoies lo dit gros en la llengua i en lo llavi inferior... eixamples i estires los quatre dits.... Fill ingrati! Me fas llengotes!... No?... Vas a parlar... vas a entonar un càntic de glòria a ton creador... ta veu s'anuncia com los primers vagits del tro... Pronuncies la primera vocal, la lletra originària... acaba... Infame!, m'ha dit Ase!!!

...

En aquest precís moment m'ha despertat un gran espetec de trencadissa de pisa i cristall, i m'he vist lo llençol esquitxat de xocolata i gotes d'aigua. L'exabrupte impertinent d'aquell home, que, exaltat per la lectura de certs llibres que es diuen de ciència sensata, acabava de fabricar en somnis, m'havia exaltat tant, que he agafat lo primer que m'ha vingut a mà per a rompre-li entre cap i coll, i lo tal primer ha estat la xicra que, segons costum diari, la criada em duia al llit, xicra que he rebut contra la paret després de trencar de pas la copa d'aigua que anava en lo mateix plat, tirant-me damunt aquells dos compostos de matèria còsmica i deixant amb un pam de nas la incauta Maritornes, que ha cridat auxili contra els accessos bèl·lics del senyoret.

S. Lloret

Recordeu que el número 8, corresponent a gener-febrer, estarà a la xarxa a començament de gener.